

QUBA-XAÇMAZ İQTİSADI RAYONUNDA MİQRASIYANIN ŞƏHƏR MƏNTƏQƏLƏRİNDƏ MƏSKUNLAŞAN ƏHALİNİN SOSIAL-İQTİSADI ŞƏRAİTİNƏ TƏSİRİNİN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

Tural Şahbaz oğlu Bayramov

Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyinin

Akad. H.Ə.Əliyev adına Coğrafiya İnstitutu

E-mail: bayramovtural777@mail.ru

Məqalədə Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonunda 2000-2021-ci illər ərzində şəhər məntəqələri üzrə miqrasiyanın effektivlik nisbəti əmsali hesablanmışdır.

Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonu sosial-iqtisadi inkişaf səviyyəsinə, əlverişli təbii-coğrafi şəraitinə, əmək ehtiyatlarına, turizm və rekreasiya imkanlarına görə fərqlənir. Təqdim edilən məqalədə, iqtisadi rayona daxil olan Qusar, Xaçmaz, Quba, Şabran və Siyəzən inzibati rayonların miqrasiyasının effektivlik nisbəti əmsali ərazinin cəlbəciliyi əsasında müqayisə olunur. Hesablama aparılaraq müəyyən edilmişdir ki, hansı inzibati rayonda miqrasiyanın effektivlik əmsali yüksəkdirsə, həmin ərazi əmək qabiliyyətli miqrantlar üçün cəlbədicisi hesab olunur. Həmçinin iqtisadi rayonda təsərrüfatın inkişafına hərtərəfli dəstək artırılırsa, əhalinin sosial-iqtisadi şəraitinə və həyat səviyyəsinə müsbət təsir göstərməklə əmək ehtiyatlarının miqrasiyasının qarşısını almış olacaqdır.

Açar sözlər: şəhər, miqrasiya effektivliyi, əhali, yaşayış məntəqələri.

GİRİŞ

Azərbaycan Respublikasının ərazisinin 60%-i dağlıq, 40%-i isə düzənlik ərazilərdən ibarət olması əhalinin düzənlikdən dağətəyi ərazilərə qədər məskunlaşmasının müxtəlifliyinə səbəb olmuşdur.

Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonunun relyefinin müxtəlifliyi ərazinin mənimsənilməsinə və məskunlaşmasına müxtəlif cür təsir göstərmişdir. İqtisadi rayonun kənd təsərrüfatı sahələri ilə ixtisaslaşması və sənaye əhəmiyyətli emal müəssisələrinin xammal mənbələrinə yaxınlığı şəhər məntəqələrində məskunlaşan əhalinin demoqrafik inkişafına müsbət təsir göstərmişdir. Həmçinin iqtisadi rayonun sosial-iqtisadi inkişaf səviyyəsinin, əlverişli təbii-coğrafi şəraitinin, turizm və rekreasiya imkanlarının və əmək ehtiyatlarının yüksək səviyyədə təmin olunması yaşayış məntəqələrində daimi məskunlaşan əhalinin sosial-iqtisadi şəraitinə müsbət təsir göstərmişdir.

Bununla yanaşı, Respublikamızın digər regionlarında olduğu kimi, Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonunda da 90-cı illərin əvvəllərində keçid dövrünün çətinliyi ilə əlaqədar yaranmış siyasi-iqtisadi çətinliklər nəticəsində, əmək qabiliyyətli əhali kənd və şəhər məntəqələrini tərk etmək məcburiyyətində qalmışdır. Belə ki, iqtisadi rayonda sənaye obyektlərinin fəaliyyətinin pozulması və ya bir çoxunun bağlanması əmək ehtiyatlarının miqrasiya proseslərində fəal iştirak etmələrinə səbəb olmuşdur. Kənd və şəhər məntəqələrində məskunlaşan əmək qabiliyyətli əhalinin miqrasiyada fəal iştirak etməsi onun demoqrafik göstəricilərinə və həyat səviyyəsinə mənfi təsir göstərmişdir.

İqtisadi rayonda "Regionların sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət-Proqram"ları (2004-2008, 2009-2013, 2014-2018-ci illər) çərçivəsində əhalinin sosial-iqtisadi inkişafını yüksəltmək məqsədi ilə yeni iş yerləri və ondan daimi iş yerləri şəhər və rayon mərkəzlərində açılmışdır. Nəticədə əsas sənaye sahələri və kənd təsərrüfatı emal edən müəssisələr şəhər mərkəzlərində yerləşdiyindən əmək ehtiyatlı əhali burada daha çox cəmlənmişdir və bu da kəndlərdə məskunlaşan əhalinin rayon mərkəzlərinə, qonşu regionlara və ya digər iri şəhərlərə miqrasiya etməsinə səbəb olmuşdur.

Beləliklə, Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonunda miqrasiyanın şəhər məntəqələrində məskunlaşan əhalinin sosial-iqtisadi şəraitinə təsirinin qiymətləndirilməsi aparılmış, miqrasiya prosesləri təhlil olunmuş, onların nizamlanması istiqamətində təklif və tövsiyələr verilmişdir.

İnkişaf etmiş şəhərlərdə əhalinin sayının sürətlə azalması, gəlirlərinin də aşağı düşməsinə gətirib çıxarmışdır. Şəhərlərin sürətlə və ya yavaş böyüməsi əhalinin sosial-iqtisadi şəraitinə bilavasitə təsir göstərir. Yavaş böyüyən şəhərlərdə mənzillərin qiyməti aşağı olur. Sürətlə böyüyən şəhərlərdə isə mənzillərin qiymətləri yüksək olur və az təminatlı ailələrin mənzillə təminatında bir sıra problemlərin yaranması, burada məskunlaşan əhalinin digər şəhərlərə və ya regionlara miqrasiya etmələrinə səbəb olur. Buna görə də mənzillərin aşağı qiymətlə satılması gəlirləri nisbətən az olan ailələrin bu imkanlardan maksimum dərəcədə istifadə etmələrinə şərait yaradar. Şəhərlərin bu cür yavaş böyüməsi onun iqtisadi gücünün də artmasına müsbət təsir göstərir və göstərməkdədir [4].

İEOÖ-də əhalinin kəndən-şəhərə daha çox miqrasiya etməsini müşahidə etmək olur. Buna uyğun olaraq, şəhər yaşayış məntəqələrində əhalinin sıxlığının artması sosial-iqtisadi çətinliklərin və demoqrafik problemlərin yaranmasına səbəb olmuşdur. Həmçinin, şəhər mərkəzlərində iş yerlərinin sayının artması və müasir infraqstruktur sahələrlə təmin olunması urbanizasiyanın genişlənməsinə təsir göstərən əsas amillərdir [5].

Respublikada şəhərlər əhalisinin və sosial-iqtisadi potensialının əsas hissəsini özündə cəmləşdirən mərkəzlərdir. Bu baxımdan, iri şəhərlər iqtisadiyyatdakı roluna görə xüsusilə seçilir. Belə ki, şəhər məskunlaşmasının formalaşmasında kənd təsərrüfatı məhsullarının emalı müəyyən yer tutur. Həmçinin, şəhərlərin sosial-iqtisadi cəhətdən inkişaf etməsi burada məskunlaşan əhalinin demoqrafik göstəricilərinin nizamlanması və idarə edilməsi prosesi də güclənir [6].

Azərbaycanın ayrı-ayrı regionlarında miqrasiyanın gedişi ilk növbədə əhalinin təbii artımı, ərazinin təbii-coğrafi şəraiti, sosial-iqtisadi inkişaf səviyyəsi, təsərrüfatın strukturu, inkişaf perspektivləri, əmək ehtiyatlarının işlə təminat səviyyəsi və s. amillərlə bağlıdır. Əhalinin yaşayışı üçün qeyd edilən amillərin əlverişli olduğu regionlarda əhalinin miqrasiyası zəifdir [7].

Respublikamızın regionlarında iqtisadi və sosial-mədəni bazanın aşağı səviyyədə olması miqrasiya axınlarının istiqamətlərini müəyyən edən əsas amildir. Əmək qabiliyyətli əhalinin iş yerləri ilə təminat səviyyəsinin, mənzil şəraiti və sosial-mədəni xidmətlərin şəhər məntəqələrində aşağı olması miqrasiya proseslərinə ciddi təsir göstərir. Belə ki, dağlıq regionlarda yerləşən şəhərlərin sənaye və sosial xidmət baxımdan inkişafı çox aşağıdır. Bununla yanaşı, bu ərazilərin sosial-iqtisadi inkişafı və burada məskunlaşan əhaliyə sosial-mədəni xidmətlərin göstərilməsi üçün bu şəhərlərin rolu böyükdür [8].

Azərbaycanın ayrı-ayrı regionlarında miqrasiyanın nizamlanması, əmək qabiliyyətli əhalinin və ixtisaslı kadrların xaricə axınının qarşısının alınması və bu proseslərin nizamlanması üçün yeni iş yerlərinin yaradılması, mənzil şəraitinin yaxşılaşdırılması vacibdir. Bununla yanaşı, bu tədbirlərin dağlıq ərazilərdə yerləşən şəhər məntəqələrində daha geniş miqyasda həyata keçirməklə burada məskunlaşan əmək ehtiyatlarının sosial-iqtisadi şəraitinə müsbət təsir göstərəcəkdir. Belə ki, dağlıq regionlarda məskunlaşan əhalinin sosial-iqtisadi şəraitini daim diqqətdə saxlamaq lazımdır [9].

Bütün dünyada olduğu kimi, Respublikamızda da şəhər yaşayış məntəqələri sosial-iqtisadi həyatın əsas istinad-dayaq rolunu oynayır. Belə ki, sosial-iqtisadi şəraitlə yanaşı, ictimai-siyasi həyatda baş verən dəyişikliklər özünü daha çox şəhərlərdə büruzə verir. Eləcə də 90-cı illərin əvvəllərində ölkədə baş verən siyasi-iqtisadi hadisələrlə əlaqədar yaranmış keçid dövrünün çətinlikləri və onun uzun sürməsi bütün yaşayış məntəqələrində əhalinin demoqrafik inkişafına mənfi təsir göstərmişdir. Həmçinin, kənd məntəqələri ilə yanaşı, şəhərlərdə də əhalinin təbii artım səviyyəsi azalmışdır [10].

Şəhər yaşayış məntəqələrində müasir tələblərə cavab verə bilən sənaye, sosial, mədəni-məişət müəssisələrinin olmaması səbəbindən ətraf kəndlərin, hətta onların öz əhalisi belə uzun müddət respublikanın və qonşu ölkələrin sənaye cəhətdən yüksək inkişaf etmiş rayonlarına axın etmişdir. Bu prosesin uzun müddət davam etməsi istehsalın ərazi təşkilini və əhalinin məskunlaşmasına nizamlanmasını çətinləşdirir. Ona görə də Azərbaycanın və onun ayrı-ayrı iqtisadi rayonlarının, şəhərlərinin sosial-iqtisadi inkişaf planlarında müasir tələblərə cavab verən şəhər yaradıcı, yüksək əmək-

tumlu sənaye sahələrinin-elektrotexnikanın, maşınqayırmanın, trikotaj, toxuculuq və s. inkişafına üstünlük verilməsi məqsəduyğun olar [11].

MATERIAL VƏ METODLAR

Təqdim olunan məqalədə tədqiqat obyektini kimi Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonu və onun tərkibinə daxil olan Qusar, Xaçmaz, Quba, Şabran və Siyəzən inzibati rayonları seçilmişdir.

İqtisadi rayonda iqtisadi vəziyyəti qiymətləndirmək üçün Flip Ris, Martin Bellinin və digərlərinin təklif etdiyi miqrasiyanın effektivlik nisbəti əmsalının qiymətləndirilməsi düsturundan

$$MER_{urb} \equiv 100 \cdot (M_{urb} - M_{ru}) / (M_{urb} + M_{ru})$$

istifadə edərək təhlillər aparılmışdır [12]. Burada, MER (migration effectiveness ratio) - miqrasiyanın effektivlik nisbəti, M (urban) - şəhər miqrasiyası, M (rural) - kənd miqrasiyasının sayını göstərir. Miqrasiyanın effektivlik nisbətinin əmsalı hansı regionda yüksəkdirsə, həmin əraziyə miqrasiya edənlərin də sayı çox olur. Belə ki, regionda əhalinin sosial-iqtisadi bazasının güclü olması və yüksək gəlirli daimi iş yerlərinin sayının artması əmək qabiliyyətli əhalinin həmin ərazilərə miqrasiya etmələrinə səbəb olur.

NƏTİCƏLƏR VƏ ONLARIN MÜZAKİRƏSİ

Flip Ris, Martin Bellinin və digərlərinin düsturundan istifadə etməklə biz iqtisadi rayonda inzibati rayonları şərti olaraq dörd qrupa ayırmışıq:

- effektivlik nisbətinin zəif səviyyəsinə görə (0-30);
- effektivlik nisbətinin aşağı səviyyəsinə görə (30-50);
- effektivlik nisbətinin yaxşı səviyyəsinə görə (50-70);
- effektivlik nisbətinin yüksək səviyyəsinə görə (70-dən yuxarı);

Cədvəl 1-dən göründüyü kimi, Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonunda miqrasiyanın effektivlik nisbətinin göstəriciləri fərqlidir. Belə ki, 2000-2009-cu illərdə iqtisadi rayonda şəhər əhalisi üzrə miqrasiya effektivliyi 62,6 olmuşdur. İnzibati rayonlar arasında ən yüksək göstəricisi isə Siyəzən inzibati rayonunda müşahidə edilmişdir (790).

Cədvəl 1.

Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonda şəhər əhalisi üzrə miqrasiyanın effektivlik nisbəti

	2000-2009			2010-2019		
	şəh. əh. miqr.	kənd əh. miqr.	miqr. effektiv.	şəh. əh. miqr.	kənd əh. miqr.	miqr. effektiv.
Qusar	-520	9	103,5	-23	361	113,6
Xaçmaz	5834	2839	34,5	-955	-799	8,9
Quba	8767	5715	21,1	-262	183	563,3
Şabran	-725	160	156,6	-41	384	123,9
Siyəzən	-195	200	790	-186	53	179,7
İq. c. r (cəmi)	13161	3023	62,6	-1467	182	128,3

Mənbə: Azərbaycan Respublikasının demografik göstəricilərinin məlumatlarından istifadə edilməklə müəllif tərəfindən hesablanmışdır. Bakı 2022, səh. 80-94, 124-203, 560 s.

Siyəzən inzibati rayonunun Xəzər dənizi sahilində yerləşməsi iqtisadi-coğrafi mövqeyin əlverişliliyinə səbəb olmuşdur. Belə ki, daimi məskunlaşan əhalinin əsas məşğuliyyətini neft və neft məhsulları təşkil etdiyindən əmək ehtiyatlılar şəhər mərkəzində cəmləşmişdir. Bununla yanaşı inzibati

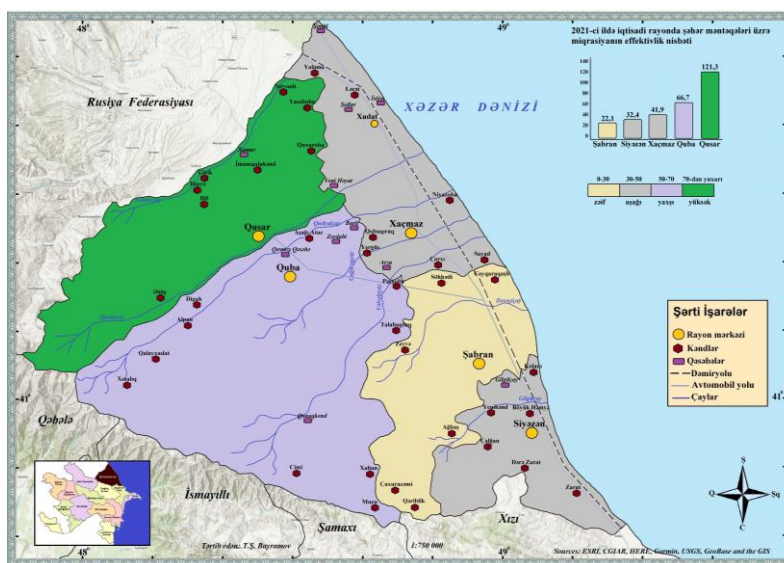
rayonda 2005-ci ildə ümumi məhsulun dəyəri 39,3 mln. manat olmuşdur. Həmin ildə, sənaye məhsulu istehsalının dəyəri isə 11,7 mln. manat təşkil etmişdir.

İnzibati rayonun kənd təsərrüfatında taxılçılıq, heyvandarlıq və tərəvəzçilik mühüm yer tutur. Buna görə də kənd təsərrüfatında məhsul istehsalının dəyəri 21,6 mln manat təşkil etmişdir [2]. Bununla yanaşı, fəaliyyət göstərən sənaye müəssisələrinin sayı 10, iş yerlərinin sayı 327 (2005-2010-cu illər), müddə ilə işləyənlərin orta aylıq nominal əmək haqqı isə 140,4 min manat olmuşdur (2000-2010-cu illər üzrə) [3].

Beləliklə, inzibati rayonda açılan daimi iş yerləri əmək qabiliyyətli əhəlinin məşğulluq səviyyəsini artırmaqla ərazinin cəlbədiciliyinə və miqrasiya effektivliyinə müsbət təsir göstərmişdir. Bununla yanaşı, “Siyəzən-Broyler” ASC-nin fəaliyyətə başlaması daimi məskunlaşan əmək qabiliyyətli əhəlinin işlə təminatına müsbət təsir göstərməklə yanaşı, digər qonşu inzibati rayonlardan da əmək ehtiyatlarının bura daimi və ya müvəqqəti miqrasiyasına səbəb olmuşdur.

Miqrasiya effektivlik əmsalının şəhər əhalisi üzrə aşağı göstəriciləri Xaçmaz və Quba inzibati rayonlarında olmuşdur. Müvafiq olaraq əmsal 34,5 və 21,1 təşkil etmişdir. Eləcə də, digər inzibati rayonlar üzrə də əmsal fərqli tendensiya üzrə getmişdir. Belə ki, Xaçmaz inzibati rayonunda miqrasiyanın effektivlik əmsalı əvvəlki illə müqayisədə 4 dəfə azalaraq 8,9 olmuşdur. Miqrasiya effektivlik əmsalının ən yüksək göstəricisi isə Quba inzibati rayonunda qeydə alınmaqla 563,3 təşkil etmişdir.

2010-2019-cu ildə əmək qabiliyyətli əhəlinin məşğulluğunu artırmaq üçün regionların sosial-iqtisadi inkişafı “Dövlət Proqramları” çərçivəsində Quba inzibati rayonunda açılmış cəmi iş yerlərinin sayı 13773 olmuşdur [3]. Həmçinin, məşğul əhəlinin sayı 1504 min nəfər, fəaliyyət göstərən sənaye müəssisələrinin sayı 242, əhəlinin gəlirləri isə 488059,2 min manat təşkil etmişdir [2].

Şəkil 1. Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonunda 2021-ci ildə şəhər əhalisi üzrə miqrasiyanın effektivlik nisbəti

Şəkil 1-də, Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonunda miqrasiyanın effektivlik nisbətinin müqayisəsindən məlum olur ki, yaşayış məntəqələri üzrə ən əlverişli ərazi Qusar inzibati rayonunda müşahidə olunmuşdur (121,3). İkinci yeri isə Quba inzibati rayonu tutur (66,7).

Quba inzibati rayonunun əlverişli təbii-coğrafi şəraitə malik olması qış və yay turizminin inkişafına müsbət təsir göstərmişdir. Belə ki, yerli və xarici turistlərin qalması üçün mehmanxana və mehmanxana tipli obyektlərin sayı 2015-2021-ci illərdə 115 olmuşdur [2]. Həmçinin, “Şahdağ Turizm Mərkəzi”nin 2012-ci ildə istifadəyə verilməsi ərazinin cəlbədiciliyini və miqrasiya effektivliyini artırmaqla yanaşı, əmək ehtiyatlarının məşğulluq səviyyəsinə müsbət təsir göstərmişdir. Bununla

yanaşı, inzibati rayonda regionların sosial-iqtisadi inkişafı “Dövlət Proqramları” çərçivəsində açılmış iş yerlərinin sayı 13618, fəaliyyət göstərən sənaye müəssisələrin sayı 221 (2005-2021), məşğul əhalinin sayı isə 288,5 min nəfər (2015-2021) olmuşdur [1, 3].

Xaçmaz inzibati rayonunda 2021-ci ildə miqrasiya effektivlik əmsalı 41,9, Siyəzəndə 32,4, Şabranda isə 22,1 olmuşdur. Həmçinin, iqtisadi rayonda miqrasiya effektivlik əmsalı 46,0 təşkil etmişdir.

YEKUN NƏTİCƏ

Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonu əlverişli coğrafi mövqeyinin olması, şimaldan-cənuba doğru nəqliyyat dəhlizinin üzərində yerləşməsi, Rusiya Federasiyası ilə qonşuluq mövqeyi ərazinin cəlbədiciliyinin artmasına və digər qonşu regionlarda məskunlaşan əmək qabiliyyətli əhalinin bura miqrasiyasına səbəb olmuşdur. İqtisadi rayonda yuxarıda verilən göstəricilərin təhlilindən aydın olur ki, 2010-2019-cu illərdə şəhər məntəqələri üzrə miqrasiyanın effektivlik nisbəti əmsalı əvvəlki illərə nisbətən 2 dəfə artaraq 128,3 olmuşdur. İqtisadi rayonun kənd təsərrüfatı sahələri ilə ixtisaslaşması və buna uyğun sənaye müəssisələrinin fəaliyyət göstərməsi əhalinin məskunlaşmasına, onun demografik inkişafına müsbət təsir göstərmişdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycanın demografik göstəriciləri / – Bakı: – 2022. – 560 s.
2. Azərbaycan Respublikasının Statistik Göstəriciləri / – Bakı: – 2022. – 748 s.
3. Azərbaycanın regionları / – Bakı: – 2022. – 775 s.
4. Christopher, L., Wilson B. Slow Growth and Urban Development Policy // Journal of Urban Affairs, – 2000. №2, – p. 193–213.
5. Dipanwita, D. Estimating urban growth in peri-urban areas and its interrelationships with built-up density using earth observation datasets / Dutta Dipanwita, Atiqur Rahman, Arnap Kundu [et al.] // The Annals of Regional Science, – 2020. №3, – p. 67-82.
6. Eminov, Z.N. Azərbaycanın əhalisi / Z.N.Eminov. – Bakı: Çıraq, – 2005. – 560 s.
7. Eminov, Z.N. Azərbaycan Respublikasının iqtisadi, sosial və siyasi coğrafiyası / Z.N.Eminov, N.Ə.Paşayev, N.H.Əyyubov – Bakı: Çıraq, – 2010. – 416 s.
8. Eminov, Z.N., Abbasova, V.Z. Müstəqillik illərində Azərbaycan Respublikasında miqrasiya prosesləri // Azərbaycan Coğrafiya Cəmiyyətinin əsərləri, Coğrafiya və Təbii Resurslar jurnalı, – 2015. №2, – s. 91-94.
9. Eminov, Z.N., Məmmədov, İ.B., Əliyeva, L.İ., Hüseynova, E.H. Azərbaycan Respublikasında miqrasiyanın əsas istiqamətləri // Azərbaycanda miqrasiya siyasəti: nəliyyətlər və inkişaf perspektivləri. Bakı, – 2017, – s. 166-170.
10. Əyyubov, N.H. Şəhərlərin inkişaf xüsusiyyətləri və onların tənzimlənməsi. Şəki-Zaqatala iqtisadi-coğrafi rayonunda əhali məskunlaşması və demografik inkişaf problemləri / N.H.Əyyubov. – Bakı: – 2016. – s. 96-110.
11. Məmmədov, R.M. Şəhər məskunlaşması. Müstəqillik yollarında / R.M.Məmmədov, Z.N.Eminov, N.H.Əyyubov – Bakı: Şərq-Qərb, – 2016. – 11 s.
12. Philip, R. The impact of internal migration on population redistribution: an international comparison / Rees Philip, Martin Bell, Marek Kupiszewski [et al.] // Population, Space and Place, – 2017. №6, – p. 1-22.

ASSESSMENT OF THE IMPACT OF MIGRATION ON THE SOCIO-ECONOMIC CONDITIONS OF THE POPULATION RESIDING IN URBAN SETTLEMENTS IN THE GUBA-KHACHMAZ ECONOMIC REGION

T.Sh. Bayramov

In the article, the coefficient of efficiency of migration was calculated for urban areas in the Guba-Khachmaz economic region during the years 2000-2021.

Guba-Khachmaz economic region differs according to the level of socio-economic development, favorable natural-geographical conditions, labor resources, tourism and recreation opportunities. In the presented article, the efficiency ratio of the migration of Gusar, Khachmaz, Guba, Shabran and Siyazan administrative regions included in the economic region is compared based on the attractiveness of the area. Calculations were made and it was determined that in which administrative district the efficiency coefficient of migration is high, that area is considered attractive for working-age migrants. Also, if comprehensive support for the development of the economy in the economic region is increased, it will prevent the migration of labor resources by having a positive effect on the socio-economic conditions and living standards of the population.

Keywords: *city, migration efficiency, population, settlements.*

ОЦЕНКА ВЛИЯНИЯ МИГРАЦИИ НА СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНИЕ НАСЕЛЕНИЯ, ПРОЖИВАЮЩЕГО В ГОРОДСКИХ ПОСЕЛЕНИЯХ ГУБА-ХАЧМАЗСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЙОНА

Т.Ш. Байрамов

В статье рассчитан коэффициент эффективности миграции для городских территорий Губа-Хачмазского экономического района за 2000-2021 годы.

Губа-Хачмазский экономико район отличается уровнем социально-экономического развития, благоприятными природно-географическими условиями, трудовыми ресурсами, туристско-рекреационными возможностями. В представленной статье сравнивается коэффициент эффективности миграции Гусарского, Хачмазского, Губинского, Шабранского и Сиязанского административных районов, входящих в экономический район, исходя из привлекательности территории. Проведены расчеты и установлено, что в каком административном районе высокий коэффициент эффективности миграции, тот район считается привлекательным для мигрантов трудоспособного возраста. Также усиление всесторонней поддержки развития экономики в экономическом районе предотвратит миграцию трудовых ресурсов, оказав положительное влияние на социально-экономические условия и уровень жизни населения.

Ключевые слова: *город, миграционная эффективность, население, населенные пункты.*